

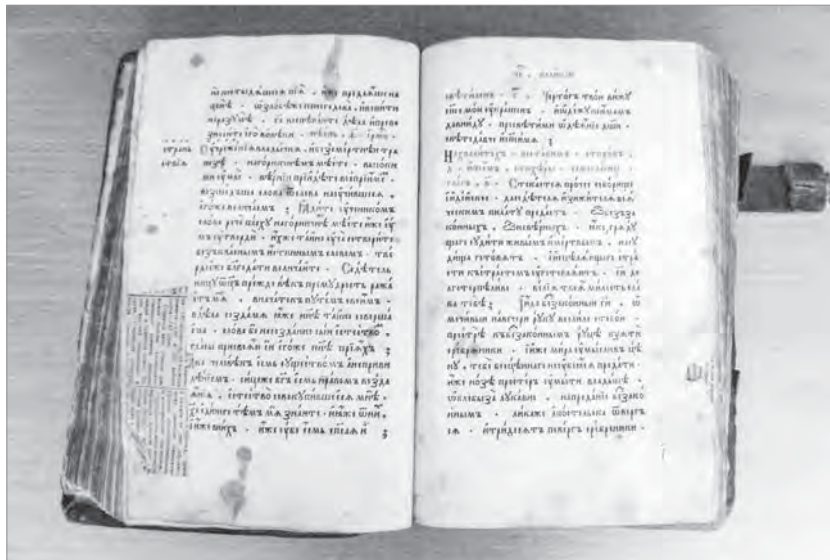
Лёсы старадрукаў

Калі працуеш са старажытнымі кнігамі, міжволі задумваешся пра людзей, якія раней трымалі іх у руках, гарталі старонкі, чыталі і, напэўна, прапуськалі праз сэрца радкі, надрукаваныя на пацямнелай ад часу паперы. Часам на кнігах сустракаюцца запісы, якія нагадваюць пра мінулых уладальнікаў і могуць нават штосьці пра іх расказаць. Бывае, атрымліваецца амаль дакладна высветліць шлях, які прайшла кніга, перш чым да яе змаглі дакрануцца нашыя сучаснікі. Іншы ж раз магчыма толькі выказаць меркаванні і здагадкі.

Адна з кніг, што захавала на сабе прыкметы мінулага, — асобнік богаслужбовай кнігі Трыёдзь кветная, выдадзенай у Маскве ў 1621 г., які захоўваецца ў фондах аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі Акадэміі навук Беларусі.

Лёс кнігі, як і лёс чалавека, часам парадасальны. Калі гарташ асобнік Трыёдзі кветнай з фонду ЦНБ НАН Беларусі, нельга не звярнуць увагу на аркушы, падклееныя кавалачкамі газет мінулага стагоддзя. Гэта падаецца здзіўным і нават вераломным у дачыненні да выдання, якое можна смела назваць помнікам славянскага кнігадруку. Калі ж прыглядзецца да радкоў, якія надрукаваны на гэтых кавалках, такі ўчынак здзіўляе яшчэ больш. Відавочна, што газета была грамадска-палітычнага кірунку, сустракаюцца назвы артыкулаў нахвальт: «За что мы будем бороться в но[вой] сталинской пятилетке», фрагменты, якімі падклеены аркушы 20 і 58, дазваляюць вызначыць адрас рэдакцыі перыядычнага выдання і час яго выпуску: «г. Вольск, Саратовскай обл., ул. Степана Разина», «Орган Вольского ГК ВКП (б) и городского Совета депутат[ов] | №68 (7458) Суббота, 6 апреля 1946 года». Пасля гэтага становіцца зразумелым, што рэстаўрацыя газетнай паперай хутчэй за ўсё не вынік неахайнага стаўлення да кнігі, а вымушаная мера, якую можна патлумачыць цяжкасцямі пасляваеннага жыцця. Аркушы падклеілі тым матэрыялам, які быў у наяўнасці, тым самым у нейкай ступені паяднаўшы два розныя светапогляды: рэлігійны і камуністычны, з уласцівым яму атэізмам.

Загадкавы ўладальнік Трыёдзі

Акрамя філасофскіх разважанняў пра зменлівасць лёсу, газетныя падклеікі даюць падставу меркаваць, што пэўны час Трыёдзь кветная знаходзілася ў горадзе Вольску. Пра тое, што, верагодна, гэта быў дастаткова працяглы час — з канца XVIII да сярэдзіны XX ст., — сведчыць запіс, выяўлены амаль выпадкова. Размешчаны ў верхнім левым кутку аркушаў з 1-га па 61-ы, па адной на кожным аркушы, невялічкія літары, запісаныя скорapisам XVIII ст., утвараюць наступныя радкі: «вольскаго Крестовоздвиженского храма Льва Ивановича Расторгуева».

Пошук інфармацыі пра асобу, узгаданую ў запісе, прыводзіць да буйнога купца, уладальніка Кыштымскіх заводаў, шахт, капалень, лясных і зямельных надзелаў на Паўднёвым Урале Льва Іванавіча Растаргуева (1769 — 1823), які пачаў кар’еру ў якасці дробнага служкі ў краме вольскага купца Васіля Аляксеевіча Злобіна, таму цалкам магчыма, што Трыёдзь кветная з фонду ЦНБ раней належала гэтаму чалавеку і была, напрыклад, пакінутая ў якасці ўкладу ў храм (з’ява перадачы, укладу кнігі

ў царкву на памінанне душы альбо дзеля адпушчэння грахоў была дастаткова пашырана, такія запісы вельмі каштоўныя, бо звычайна ўтрымліваюць дату, імя і прозвішча ўкладчыка, а часам і яго сацыяльны статус). Вядома таксама, што Леў Растаргуеў належаў да старавераў-беспалоўцаў і нават узначальваў стараверскую абшчыну.

Уяўленне малое вобраз руплівага гаспадара і шчырага верніка. Але калі паглыбіцца ў гісторыю, высвятляецца, што з асобай гэтага чалавека звязана шмат таямніц і нават легенд, часам дастаткова змрочных. Вядома, што дасягнуць камерцыйнага поспеху і зарабіць вялікія грошы яму дазволіла вытворчасць алкагольных напояў, што само па сабе не надта богаўгодны факт, акрамя таго, які сведчаць некаторыя крыніцы, Леў Растаргуеў вылучаўся дастаткова жорсткім стаўленнем да сваіх прыгонных.

Незвычайныя факты і паданні спляліся і вакол сядзібы ў Екацерынбургу, будаўніцтва якой Леў Іванавіч распачаў у 1814 г. Паводле адной з легенд, для будаўніцтва быў выкліканы таленавіты архітэктар, які знаходзіўся ў гэты час за кратамі. За добра выкананую працу Растаргуеў нібыта абяцаў яму паспрыяць з датэрміновым вызваленнем або арганізаваць уцёкі, але дамова з боку купца не была выканана, і майстар зноў трапіў у турму. Вязень не здолеў перажыць страту надзеі і скончыў жыццё самагубствам, пракляўшы перад гэтым увесь род Растаргуевых. Ніякіх папер з тых часоў не захавалася, таму даведацца, як было на самай справе, немагчыма, але лёс нашчадкаў Льва Растаргуева цяжка назваць шчаслівым.

Вяртаючыся да нашага выдання, трэба зазначыць, што поўнай упэўненасці ў тым, што чалавек, які пакінуў запіс на старонках Трыёдзі, быў тым самым купцом Растаргуевым, няма. Спробы адшукаць інфармацыю пра храм, узгаданы ў запісе, пакуль таксама поспеху не мелі. Магчыма, з цягам часу з’явіцца дадатковыя звесткі, якія дапамогуць аднавіць гісторыю бытавання нашай Трыёдзі кветнай, але сёння гэта адна са шматлікіх таямніц і загадак, якія ўтрымліваюць старадаўнія кнігі.

Вольга ГУБАНОВА